עיקרא דמרירתא אמר רב יהודה האי מאן דאכל תלתא תקלי חלתית אליבא ריקנא מישתלח משכיה אמר ר' אבהו בדידי הוה עובדא ואכלי חד תקלא חלתיתא ואי לא דיתבי במיא מישתלח משכאי קיימתי בעצמי [1]החכמה תחיה בעליה אמר רב יוסף האי מאן דאכיל שיתסרי ביעי וארבעי אמגוזי ושב בוטיתא דפרחי ושתי רביעתא דדובשא בתקופת תמוז אליבא ריקנא מתעקר תליא דליביה ההוא בר טביא דאתא לבי ריש גלותא דהוה מפסק כרען בתרייתא בדקיה רב בצומת הגידין ואכשריה סבר למיכל מיניה באומצא א"ל שמואל לא חייש מר לניקורי א"ל מאי תקנתא נותביה בתנורא דאיהו בדיק נפשיה אותביה נפל תילחי תילחי קרי שמואל עליה דרב [2]לא יאונה לצדיק כל און קרי רב עליה דשמואל [3]כל רז לא אנס לך: **מתני'** סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה וסימני העוף לא נאמרו אבל אמרו חכמים כל עוף הדורס טמא כל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף טהור ר' אלעזר בר' צדוק אומר כל עוף החולק את רגליו טמא ובחגבים כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים וקרצולים וכנפיו חופין את רובו רבי יוסי אומר ושמו חגב ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת רבי יהודה אומר שני קשקשין וסנפיר אחד ואלו הן קשקשין הקבועין בו וסנפירים הפורח בהן: **גמ'** תנו רבנן אלו הן סימני בהמה [4]כל בהמה מפרסת פרסה וגו' כל בהמה שמעלת גרה בידוע שאין לה שינים למעלה וטהורה וכללא הוא והרי גמל דמעלה גרה הוא ואין לו שינים למעלה וטמא גמל ניבי אית ליה והרי בן גמל דניבי נמי לית ליה ותו הרי שפן וארנבת דמעלת גרה הן ויש להן שינים למעלה וטמאין ועוד שינים מי כתיבי באורייתא אלא הכי קאמר כל בהמה שאין לה שינים למעלה בידוע שהיא מעלת גרה ומפרסת פרסה וטהורה וליבדוק בפרסותיה כגון שהיו פרסותיה חתוכות וכדרב חסדא דאמר רב חסדא היה מהלך במדבר ומצא בהמה שפרסותיה חתוכות בודק בפיה אם אין לה שינים למעלה בידוע שהיא טהורה אם לאו בידוע שהיא טמאה ובלבד שיכיר גמל גמל ניבי אית ליה אלא ובלבד שיכיר בן גמל לאו אמרת איכא בן גמל איכא נמי מינא אחרינא דדמי לבן גמל לא ס"ד דתני דבי ר' ישמעאל [5]ואת הגמל כי מעלה גרה הוא שליט בעולמו יודע שאין לך דבר מעלה גרה וטמא אלא גמל לפיכך פרט בו הכתוב הוא ואמר רב חסדא היה מהלך בדרך ומצא בהמה שפיה גמום בודק בפרסותיה אם פרסותיה סדוקות בידוע שהיא טהורה אם לאו בידוע שהיא טמאה ובלבד שיכיר חזיר לאו אמרת איכא חזיר איכא נמי מינא אחרינא דדמיא לחזיר לא ס"ד דתנא דבי ר' ישמעאל [6]ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא שליט בעולמו יודע שאין לך דבר שמפריס פרסה וטמא אלא חזיר לפיכך פרט בו הכתוב הוא ואמר רב חסדא היה מהלך במדבר ומצא בהמה שפיה גמום ופרסותיה חתוכות בודק בבשרה אם מהלך שתי וערב בידוע שהיא טהורה ואם לאו בידוע שהיא טמאה ובלבד שיכיר ערוד לאו אמרת איכא ערוד איכא נמי מינא אחרינא דדמיא לערוד גמירי דליכא והיכא בודק אמר אביי ואיתימא רב חסדא בכנפי העוקץ: סימני חיה: ת"ר אלו הן סימני חיה חיה בכלל בהמה היא לסימנין אמר רבי זירא

להתיר

עיקרא דמרירתא. שורש של תור"א: **אליבא ריקנא.** קודם אכילה: **משתלח משכיה.** נפשט עורו שהחלתית מחממתו מאד ואוחזתו קדחת שקורין שקלפישו"ן: **דיתבי במיא.** לקרר עצמי: **שב בוטיתא דפרחי.** גרעיני של צלף שקורין קרפי"ר: **תליא דליביה.** כל עיקר חיבור לבו נעקר וכגון דאכיל לכולהו: **צומת הגידין.** בשוק הוא סמוך לארכובה ברגליה האחרונים: **באומצא.** אינו צלי כל כך בתנור אלא מולחו מאד וצולהו כל דהו על הגחלים: **לניקורי.** שמא נשכה נחש שם ואסורה משום סכנת נפשות: **דאיהו בדיק נפשיה.** מאליו: **תלחי.** מתפרק ונופל חתיכות חתיכות: **לא יאונה לצדיק.** שנזדמנתי ומנעתיו מלאכול: **מתני' סימני בהמה וחיה.** דכתיב זאת החיה וגו'(ם): **הדורס.** האוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל: **אצבע יתירה.** זו אצבע הגבוה שאחורי האצבעות: **החולק רגליו.** מפרש בגמ' שכשמעמידו על החוט נותן שתי אצבעות מכאן ושתים מכאן (סה.): **טמא.** בידוע שהוא דורס: **ובחגבים.** זהו סימן טהרתם כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים ויש לו קרצולים הם שני רגלים ארוכין לבד הארבעה והם סמוך לצוארו ממעל לרגליו לנתר (א)בהם כשהוא רוצה לקפץ וכנפיו חופין את רובו והן ד' סימנים: ה"ג **כל שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וקרצוליו וכנפיו חופין את רובו** (נ)ולא גרסינן **וקרסוליו וכנפיו.** ובגמרא (שם) נפקא לן מקרא: **(הפורח בהם.** שט בהם על המים): **גמ' ניבי.** שתי שינים יש לו למעלה אחת מכאן ואחת מכאן וגם נבוסים הם ניכרות אע"פ שהרבה שינים יש לו. לשון מורי ניבי שאע"פ שאין לו שינים ממש חנכין שקורין יינציב"ש יש לו ובולטין וניכר מקום בליעתן זו אצל זו כשינים: **בן גמל.** בעודו קטן אין לו ניבי עד שיגדל: **ועוד שינים מי כתיבי.** דקאמרת בידוע שאין לה שינים ומה לנו לשינים שלה: **אלא הכי קאמר כל בהמה שאין לה שינים.** בידוע שמעלת גרה ואין אנו צריכין להמתין עד שנראה אם מעלת גרה היא: **ובלבד שיכיר.** שלא יהא גמל דגמל נמי אין לו שינים וטמא. ופרכינן לאו אמרת איכא בן גמל ה"נ איכא למיחש למינא אחרינא דלית ליה שינים וטמא: **שאין לך דבר שמעלה גרה וטמא אלא גמל.** וחבריו האמורים בפרשה: **פרט בו הוא** גרסינן. ללמדך שאין לך לחוש למעלה גרה (ם)אחת דכל שאר מעלה גרה טהורים: **גמום.** חתוך ולשון משנה הוא כמו (לקמן דף נג:) גוממו עם השופי: **בודק בבשרה.** לקמיה מפרש היכא: **ספח העוקץ.** תחת עצם האליה שקורים אנק"א יש בשר שכשקורעין אותו נקרע שתי (ב) ויש שנקרע ערב: **חיה בכלל בהמה היא לסימנין.** קושיא היא דהא כתיב זאת החיה כו' וכתיב סימנין בתריה:

להתיר

עיקרא דמרירתא. פ"ה תור"א בלע"ז ובפרק כל שעה (פסחים דף לט.) פירש (ג) אמרופיי"ל. [וע"ע תוס' סוכה יג. ד"ה מרריתא]: **גמל** ניבי אית ליה. תימה דהשתא תיקשי איפכא הרי גמל יש לו שינים דהכי פריך בסוף משפן וארנבת: **ניבי.** פירש בקונטרס שני שינים יש לו למעלה אחת מכאן ואחת מכאן עוד פירש לשון אחר ניבי שקורין יינציב"ש בלעז ובולטין וניכר מקום בליעתן זה אצל זה כשינים ולשון נראה לי כמו שקיל ניביה ושקיל טופריה דבפרק במה אשה (שבת סג:) גבי כלב שהן שינים גדולות שיש לו לפנים שהוא נושך בהן ובפרק כיצד הרגל (ב"ק טו:) דאפקי לניביה וסרטיה: **בידוע** שהיא מעלת גרה ומפרסת פרסה. וכגון שהוא מכיר בן גמל כדאמר רב חסדא: **אין** לך מעלה גרה וטמא אלא גמל. פירוש ושאר הכתובים עמו שפן וארנבת ושסועה: **אלו** הן סימני חיה כל שיש לה קרנים וטלפים. קרנים אתי לאפוקי מבהמה דכיון דיש לה קרנים חרוקות וכרוכות כדלקמן אם כן לאו בהמה היא אבל אכתי איכא לספוקי בחיה טמאה לכך בעינן טלפים פרסות הסדוקות דהשתא ליכא לספוקי לא בחיה טמאה ולא בבהמה טהורה וחלבה מותר רבי דוסא אומר כל שיש לה קרנים קרני חיה אי אתה צריך לחזור על הטלפים דסבר דחיה טמאה אין לה קרנים והשתא צריך לומר הא דתנן בפרק בא סימן (נדה נא:) כל שיש לו קרנים יש לו טלפים רבי דוסא היא דאילו רבנן הא אמרי כי נמי אית לה קרנים אכתי איכא לספוקי דילמא חיה טמאה היא כך פי' הריב"ם ור"ת פירש דיש לו טלפים דקאמר לא אתיא לאורויי שחיה טהורה היא שהרי הכא לא איירי אלא בסימנין להתיר חלבה לאפוקי מבהמה טהורה ומפרש הכי כל שיש לה קרנים כדמפרש בסמוך כרוכות כו' וגם יש לה טלפים כטלפי חיה בידוע שהיא חיה טהורה וחלבה טהור דיש מין בהמה שאינן מצויין בינינו דיש לה קרנים כקרני חיה או יש לה טלפים כטלפי חיה לכך בעינן שני סימנין דתרוייהו ליתנהו בשום בהמה וכי פריך והרי שור דכרוכות לרבי דוסא פריך דלא בעי אלא חד דלרבנן ליפני ליה שור לית ליה טלפים כטלפי חיה אך קצת קשה דאמר לקמן (דף סג:) גלוי וידוע כו' שהבהמה טמאה מרובה על הטהורה לפיכך מנה הכתוב בטהורה משמע דאין שום בהמה טהורה כי אם אותם המנויין שור וכשב ועז ואותם לית להו לא קרנים

כקרני

עין משפט נר מצוה

[א [מיי' פי"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה א] טוש"ע י"ד סימן ס סעיף ג]:

רמו ב מיי' פ"א מהל' מאכלות אסורות הלכה ב סמג עשין סב טוש"ע י"ד סי' עט סעיף א:

רמז ג מיי' שם הלכה יד סמג שם טוש"ע י"ד סימן פב סעיף א:

רמח ד ה ו מיי' שם הלכה טו [ח] והלכה כ טוש"ע שם סעיף ב:

רמט ז ח מיי' שם הלכה כב טוש"ע י"ד סימן פה סעיף א:

רנ ט מיי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע י"ד סימן פג סעיף א:

רנא י כ ל מ נ ס ע מיי' שם הלכה ב ג סמג שם טוש"ע י"ד סימן עט סעיף א:

◆

רבינו גרשום

עיקרא דטורי. טורא בלעז: משתלח משכיה. כלומר שאותו חפפית וחייף עצמו עד שלא נשתייר בו עור שלם: ושב ביעייתא דפרחי פרי צלף: אליבא ריקנא. שלא אכל בתחלה: מתעקר תליא דליבא. כלומר נעקר לבו: ולא חייש מר לנקורי. כלומר שמא נשכו נחש: הדורס טמא. שקולט מאויר: החולק את רגליו טמא. כדמפרש בגמרא מותחין לו חוט של משיחה כו': ניבי אית ליה. כלומר שחדודין כשינים: והרי בן גמל דניבי נמי לית ליה. כלומר עייר שעדיין לא באין לו ניבי: אלא כל בהמה שאין לה שינים למעלה. כלומר לא תיתני כל בהמה שמעלת גרה כו' אלא תני הכי כל בהמה שאין לה שינים למעלה אע"ג דאינו יודע אם מעלת גרה היא יכול לשוחטה דודאי כיון דאין שינים למעלה בידוע דמעלת גרה: למאי נפקא מינה לבדוק בפרסות. כלומר למאי נפקא מינה א) מן השינים אמאי בודק בשיניה לבדוק בפרסות אם סדוקות ודאי דטהורה היא: שפיה גמום. כלו' חתוך: אם מהלך שתי וערב. כלומר דמצד אחד הבשר נקלף בשתי ומצד אחד נקלף בערב: עירוד. חמור מדברי: בכנפי העוקץ. תכף לאליה: ויש לו טלפים. כלומר דמפרסת פרסה: הא ק"ל חיה בכלל בהמה לסימנין. כלומר כיצד אמרת סימני חיה לא נאמרו והא ק"ל חיה בכלל בהמה לסימנין דכתי' זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ דחיה בכלל בהמה לסימנין:

א) נראה דצ"ל למאי נפקא מינה לסימן דאין לה שינים ולמאי צריך לבדוק בשינים לבדוק בפרסות וכו'.

מסורת הש"ס

א) נ"א דמרירתא, ב) [גירסת הערוך אבלא], ג) [גירסת הערוך תילחי תילחי], ד) [יבמות קכא. נדה סה.], ה) [עיין תוס' לקמן סג. ד"ה כל עוף וד"ה הדורס וד"ה כל שיש], ו) [כמשנה שבמשניות ובערוך איתא וקרסוליו], ז) [עיין תוס' לקמן סה. ד"ה ר' יוסי], ח) [ע"ז מ.], ט) [טעמא דרבי יהודה מפורש בת"כ [שמיני פרשה ג] ועיין תוי"ט], י) [פרש"י על זה מתפרש לקמן סו. ד"ה הפורח וכו' וד"ה הקבועין], כ) [תוספתא פ"ג ה"ו], ל) [לקמן עא. וש"נ], מ) [ויקרא יא], נ) ס"א קרסולים גרסינן ולא גרסינן קרסוליו. רש"ל, ס) נ"ל אמרת.

◆

תורה אור השלם

1. כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכָּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְעָלֶיהָ: קהלת ז יב

2. לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן וּרְשָׁעִים מָלְאוּ רָע: משלי יב כא

3. בֵּלְטְשַׁאצַּר רַב חַרְטֻמַיָּא דִּי אֲנָה יִדְעֵת דִּי רוּחַ אֱלָהִין קַדִּישִׁין בָּךְ וְכָל רָז לָא אָנֵס לָךְ חֶזְוֵי חֶלְמִי דִי חֲזֵית וּפִשְׁרֵהּ אֱמַר: דניאל ד ו

4. כֹּל מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ: ויקרא יא ג

5. אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפַּרְסָה אֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: ויקרא יא ד

6. וְאֶת הַחֲזִיר כִּי מַפְרִיס פַּרְסָה הוּא וְשֹׁסַע שֶׁסַע פַּרְסָה וְהוּא גֵּרָה לֹא יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם: ויקרא יא ז

◆

לעזי רש"י

תורי"א [טורי"א]. אקוניטון (צמח ארסי).
שקלפישו"ן [אישקלפיישו"ן]. קדחת.
קרפי"ר [קפריי"ר]. שיח-צלף.
יינציבי"ש. חניכיים.
אנק"א [הנק"א]. ירכיים.

◆

מוסף רש"י

הקבועין בו. יותר מן הסנפירין שאין זזין מאליהן אלא בידים אבל כל הסנפירין הוא יכול לשכשכן (לקמן סו.). **ניבי** אית ליה. ב' שיניו שהוא נושך בהן אותן שינים קרי ניבין (שבת סג.).

◆

שיטה מקובצת

א] לנתר כשהוא רוצה לקפץ מתעצם בהן וקופץ וכנפיו חופין וכו': ב] יש בשר שכשקורעין אותו נקרע שתי וערב ויש שנקרע ערב: ג] ובפי' כל שעה פי' מוריהא אמרפיי"ל: